

Az Egyházi Képviselő Tanács jelentése a Zsinati Főtanácshoz 1876. aug. 27-én.

Az egyházi képviselő tanács egy évi működéséről a következőkben teszi meg jelentését:

1. Elnökség: Az Egyházi Képviselő Tanácshoz a közelebbi főtanács óta beérkezett összesen 477 ügy darab, melyek 21-en kívül el is vannak intézve.

A püspökséghez békült 241 ügy darab, melyek egynek kivételével el is vannak intézve, az ezekről vezetett iktató- és kiadványi könyvek szerint.

A belső emberek között részint elhalálozás, részint lemondás, részint más ekklézsiákba való rendelés által üresedésbe jött 9 mesteri és 10 papi, együtt 19 állomás. Ebből bé van töltve 8 mesteri és 9 papi állomás. Ürességben van a gyepesi mesteri és az iszlói papi állomás. Tehát egy papi és egy mesteri állomás. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy újabb időben aránylag nagyon megapadt a papnövendékek s általában a belső hivatalra készülők száma ugyan, de még eddig nem maradtak az üresedésbe jött hivatalok húzamosabb időre ürességben s reményleni lehet, hogy jövőben sem maradnak ezen okból. Minden esetre óhajtandó, hogy a belső emberi jövedelmek gyarapításáról minden lehető módon gondoskodjanak az ekklézsiák. Különben bekövetkezhetik az az idő, hogy 2—3 ekklának lesz egy papja, a mi semmi esetre sem óhajtandó. Hogy a belső emberek sorsán a lehetőleg könnyítve legyen legalább jövőre, a múlt évi főtanács megbízása következtében az Egyházi Képviselő Tanács a belső emberek nyugdíjintézetének alapszabályait kidolgozván, 300 példányban kinyomatta és szétküldözte. Ez azonban csak a folyó évben történhetett meg. Ez intézmény tehát már életbe van léptetve. Ha a vidéken a kezelő biztosok lelkiismeretesen járnak el az alapszabályok végrehajtásában s mindnyájan pontosan fizetnek belső emberek, tanárok, és ekklézsiák, Isten után

reményünk van, hogy ez az intézmény enyhíteni fogja az elaggott belső emberek, hátramaradott özvegyek és árvák valóban szomorú állapotát. A mennyire nem ajánlatos, sőt sok tekintetben káros következményű az, hogy egy elnyomorodott belső ember valamely ekklezsia költségén tengődjék 25—30 éven keresztül, talán csak pár évi szolgálat után, épen annyira szükséges és méltányos, hogy a belső pályára készülő ifju jövőjének biztosítását lássa legalább némileg arra az esetre is, ha szolgálatképtelenné válik. Ez minden esetre fontos két kérdés s ezeknek kiegyenlítésére fog jótékonyan hatni az említett intézmény, melyet a Méltóságos Zsinati Főtanácsnak s minden hitrokonainknak szives figyelmébe ajánl az E. K. Tanács.

Ángol és Ámerikai hitrokonainkkal való összeköttetésünk fennáll. Az öszszefűző kapcsot az E. K. Tanács igyekszik jobban jobban megszilárdítani, annival inkább, mert ez szellemileg és anyagilag csak nyereséges lehet ez után is, a mint volt eddig.

A múlt évi államsegély az E. Főtanács határozata szerint felhasználott, a jelen évi felhasználására nézve az ajánlat előterjesztetik.

Farkas György esperes atyánkfia a marosköri esperességről gyengélkedése miatt lemondott, azonban az esk. tanács kérésére hajlandó még tovább folytatni ezen hivatalt.

Méltóságos Gálfalvi Imre főgondnok, Gr. Bethlen Ferencz főtanodai felügyelő gondnok, néhai Kelemen István marosköri jegyző s más egyházi tanácsos atyánkfiak jelen évben történt halálát szomoruan vette tudásul az E. K. Tanács.

A budapesti fiók egyház megalakult és szervezte magát, mit is örömmel hoz tudomásra az E. K. Tanács.

Helyettes elnök aa. jelen volt az E. K. Tanács részéről Deák Ferencz hazánk nagy fia temetésén.

A pálosi filia ekklezsia a jánosfalvi ekklezsiahoz csatoltatván, az udvarhelyi körbe tételét át a f. fejéri körből.

Szőkefalván új templom épül. Remélhető, hogy még a jelen évben fedél alatt lesz.

Az oklándi ekklezsia új papi lak építésére készül.

Horváth Gábor kolozsdoboka- és küüllő-körök felügyelő gondnoka, az E. K. Tanács megkeresésére béküldötte néhai Horváth Ferencz jeles főgondnokunk arczképét olajban, s kiadatott egy festőnek, hogy másolja le a tanácsterem számára.

A budapesti magyar nemzeti muzeum unitárius nyomtatvá-

nyokat kérvén, az E. K. Tanács több példányt küldött az újabbi nyomtatványokból.

A philadelphiai jelen évi kiállítás alkalmából ottani hitrokainak egy olvasó termet rendezvén bé unitárius és más szabad szellemű iratokból, megkeresésükre az E. K. Tanács több régebbi és újabbi unitárius munkát küldött el ott maradandólag, részint a könyvtár duplumaiból, részint ajándék útján kapva.

A szentbenedeki ekklézsia, a kepe megváltásán fáradozik.

A verespataki ekklézsia pénzügyei zavarba jöttek több év alatt. 1000 o. é. forintot vett volt több évvel ezelőtt papi háza megépítésére. A kamatokat nem tudván fizetni, a hitelező Verespatak közönsége béperelte. Temploma, stompjai árverés alá voltak jutandók. Az E. K. Tanács közbe lépett, biztosította a követelést az ekklézsia viszzatérítése mellett. A dolog kiegyenlítődt. A papi hivatal üresedésben hagyatott 3 évre, mig az adósság letörlesztődik. Az isteni tiszteletről ez időre kellőleg gondoskodva van.

A kolozsvári m. kir. pénzügyigazgatóság a mult 1875. évben főpapiszékileg ellátott válóperek lajstromát átkérte. Ajánlatos, hogy esperes ai. az ítéleteket pontosan adják bé az illető adóhivatalokhoz az állami illeték kiszabása végett.

2. A fő p a p i szék ez okból utasítást adott az alpapi székeknek az ítéletek kiállítására nézve is. A főpapi szék a mult 1875. év lefolyása alatt összesen 90 pont alatt tárgyalt, melyből 68 ítélet. A folyó évben pedig tárgyalt összesen 47 sz. alatt, ebből ítélet 35.

II. Iskoláink állapotáról, a tanügynek minden fokoni állásáról teljes megnyugvással számolhat az E. K. Tanács.

A gymnasialis oktatás mind három iskolánkban leendő egyöntetőségének óhajtott eszközzése tekintetéből az Egyházi K. Tanács az algymnasiumi tanterven szükségesnek mutatkozó némi változást illetőleg, némely tárgyak beosztását s kezelése módját megállapítván, az már a lefolyt iskolai évben életbe lépett mindenik iskolában, ugy hogy a három iskolában levő öt alsó osztályt, ugy lehet tekinteni, mint megannyi párhuzamos osztályát egy gymnasiumnak.

Az E. Főtanács intézkedései nyomán a tanítói személyzet mindenik iskolánál szaporittatván, a tanítás kétségkívül mindeniknél jobb móddal foly ma, mint az előbbi években. Nem lehet ugyan titkolni, miszerint a tanítás óhajtott módoni eszközlésének még érezhető hátrányául szolgál, hogy állandó tanítók hiányában ugynevezett köztanítókat kell alkalmaznunk, nemcsak a papjelöltek közül, hanem még a theologiai tanfolyam növendékei közül is.

Kolozsvári főiskolánkban e nehézség mondhatni kevésbé érezhető, részint azért, mert a Richmond Anna tanári állomásnak ténylegesen történt betöltése és Angliából haza érkezett Péterfi Dénes afiának a tanárságra leendő beállítása után ez intézetünknel 11 rendes tanár fog munkálkodni, e mellett az E. K. Tanács felhívására kolozsvári polgári iskolai tanár dr. Bartók István, állam tanítóképezdei tanár Benedek Áron hitbéli afiai iskolánk iránti szives jó indulatból készséggel vállalkoztak, a mennyiben érkeznek, tanítani, sőt ez érdemes afiai jövőre is ígérkeztek, hogy becses közre munkálkodásukkal segedelmünkre lesznek. Segitette továbbá a tanerőt az E. K. Tanács az által, hogy a gymnasium egyes alsóbb osztályaiba némely tantárgyak tanítására alkalmazta azon fiatal afiait, kik az egyetem melletti tanárképezdében tanári pályára készülnek és a kikben iskolánk az eddigi köztanítóknál a tanítói pályára nagyobb készültséggel bíró tanerőket nyert és így a beállandó tanévben a gymnasium összes osztályaiban alig foglalkozand két papjelölt vagy növendék, mint köztanító. Az elemi osztályokba Kolozsvárt egy, a tanító-képezdei tanfolyamot bevégzett ifjút alkalmazott legközelebről az E. K. Tanács azon tudattal, hogy ez ifju épen ily osztályok tanítására készülvén, iskolánkban hasznos szolgálatot teend.

Tordai középtanodánkhoz a téli közvizsga megtartására felkérte az E. K. Tanács e. főjegyző Pap Mózes afiát, Kereszturra a zárvizsgára biztosul kiküldötte Simén Domokos tanár afiát, kolozsvári főtanodánk felügyelő gondnokai Brassai Sámuel meg Berde Áron afiai eléggé nem méltányolható buzgalommal személyesen vették és folytatták le a vizsgákat.

Az iskolákról szóló jelentéseket a mltsgs és főtisztelendő E. Főtanács eleibe terjeszti az E. K. Tanács. Kolozsvári iskolánk igazgató tanárának Benczédi Gergely afiának az 187⁵/₆-ik iskolai évről szóló részletes, és kolozsvári iskolánk egy évi életét és munkásságát magába foglaló zár-tudósításával, melyből örvendetes tudásul az ifjak tanulhatásának könnyebbitésére szolgáló körülményeket részletesen a Mlgs. és Főtisztelendő E. Főtanács becses tudomására hozni kedves kötelességének ismeri az E. K. Tanács. A mult tanévben a tanuló ifjuság részesült:

1. Ö s z t ö n d í j segedelem czimén:

a) Állami segélyben 300 frt.

b) Konez János, Fejér Ödön és Árkosi Lajos alapítványból 820 „

átvitel: 1120 „

áthozat 1120 frt.

2. Jutalmul kiosztatott	81 frt.	
3. Legatióból kaptak	221	23 kr.
4. Magán tanításból	458	30 "
5. Divisioba	79	60 "
Együtt pénzben	1960 frt.	13 kr.

Kelemen Beniamin alapítványból 3 tanuló naponta egy-egy czipót s magán tanítás után többen kosztot.

Több szegény tanulónak iskolai díjakban összesen 145 frt. 10 krt. engedett el.

Tanár Hajós Béla afia, mint a kolozsvári iskolánk kórházának felügyelője beadta az 187⁵/₆ tanévre vonatkozó jelentését, melyből örömmel és megnyugvással értesült és értesítheti a Mlgs. és Főtiszteendő E. Főtanácsot is, az E. K. Tanács arról, hogy iskolánkban, illetőleg kórodánkban, aránylag kevés s nagyobbára szelid betegségek fordultak elő, s a betegápolási összes költségeket az ifjuság által e czímen fizetett csekély illetőségekből, meg a kórházra tett alapítványok kamataiból nem csak fedezni lehetett, sőt a jövő tanévre is maradott némi fedezet, mindamellett, hogy az ápoltak nagyobb részét a reájok tett apolási költségek megtérítése alól szegénységök okán az E. K. Tanács felmentette.

Kórodánk nemeslelkű alapítója és adományozója Kelemen Beniamin afia eddigi számtalan áldozatait azzal szándékszik tetézni, hogy a kórház helyisége körül szükséges építkezéseket saját költségén eszközölje, a mit az E. K. Tanács örvendetes tudásul vett.

Toroczkói ekklézsiánk iskolája átalakítására tárgyalásokat kezdett a közoktatási ministeriummal az E. K. Tanács, tekintetbe véve a népnevelésről szóló országos törvény intézkedéseit és a helyi érdekeket és viszonyokat, felhatalmazta nevezett ekklézsiánkat szerződni azon feltétel alatt, hogy oda állittassék az országos törvény kívánalma szerinti elemi népiskola s annak felibe egy két vagy három osztályu felsőbb népiskola. A tárgyalások további folyamáról s netalán bevégeztéről még nem kapván értesítést az E. K. Tanács, a Toroczkón fennálló I. és II. gymnasialis osztályokat illetőleg nem tehet előterjesztést, meg van azonban győződve, hogy ha az elősorolt intézetek a közoktatási kormány és ekklézsia közös erején felállittatnak, a különben is alig tartható két gymnasialis osztály esetleges megszűnése csak jó eredménnyel lehet, valamint toroczkói afiára, ugy egész egyház-községünkre nézve is.

Mártonfi Gergelyné Koncz Juliánna kedves emlékü afiának elhalálozásával az E. K. Tanács megtette a szükséges intézkedéseket, hogy az általa tett kegyes adományok a közpénztárba befolyjanak.

Mivel azonban az alapító levél szerint az alapítvány életbe léptetése csak az alapítvány befolyása után egy évvel kezdődhetik, az E. K. Tanács addig a befizetett tőkék utáni kamatokat kezel-teti; reméli azonban, hogy az alapítvány életbe léptetésére nézve a legközelebről tartandó E. Főtanácshoz előterjesztést tehetend.

Népiskoláink állapotáról szóló jelentését az E. K. Tanács külön szerencsés a Mlgs. és Főtisztelendő Főtanács eleibe terjeszteni.

Közelebről tartott E. Főtanácsi gyűlésünk óta is több ekkléziánk iskolája szűnt meg az által, hogy a helységbe községi vagy állami népiskola állított; habár ez intézkedések által azon iskolák elvesztették felekezeti jellegüket, s egyházi kormányunk hatósága alól kiléptek; az E. K. Tanács azon meggyőződésben, hogy ily átalakulások által a tanügy előbbre menyen, s a gyermekek tanítása jobb móddal eszközölthetik, megengedte, hogy az ekkléziák az iskola tartással felhagyjanak; de intézkedett, hogy vallásos érdekeink megvédessenek s az unitárius növendékek a vallásban oktattassanak; sőt némely helységekben éppen a mi ottani ekkléziánk mesterei választatván községi tanítóknak, közelebről Hévizen is, az E. K. Tanács beléegyezett, hogy ily mester afiai a községi iskolában a tanítóságot elvállalják, de azon szoros kikötéssel, hogy egyházi szolgálataik teljesítésében fogyatkozás ne történjék.

A vallás és közoktatási ministerium tudatván az E. K. Tanácssal azt, hogy összes néptanítóinkat, habár azok nem okleveles tanítók, kivételesen felvette az országos néptanítói nyugdíj intézetbe. Miniszter ő Nagyméltóságának azon felhívására azonban, hogy ezután csak képesítési oklevéllel bíró tanítókat alkalmazunk néptanítóknak, az E. K. Tanács Minister ő Nagyméltósága tudomására hozta, miszerint E. Főtanácsunk, mihelyt hazánkban a tanítóképezdek felállítottak, azonnal elhatározta, hogy felekezeti iskoláinkba első sorban a képezdei tanfolyamot végzett növendékek alkalmaztassanak, mivel azonban ilyeket nem mindig található felekezeti iskoláink mellé, megkérte a Ministeriumot, miszerint szükség eseteiben a papnöveldeből, vagy a gymnasium felsőbb osztályaiból kinevezendő tanítóinkat méltóztassék ezután is rendes tanítóknak tekinteni.

Mivel pedig több egyházi körünk azon nehézséget jelentette az E. K. Tanácshoz, hogy több ekkléziánk a törvény szerint a tanító nyugdíjára általa fizetni kellett illetéket nem bírja fizetni,

sőt e miatt az ekkleziák több helyt, például Maros körben végrehajtás alatt állanak, az E. K. Tanács feliratilag a Nagyméltóságú közoktatási Ministerium tudomására hozta e bajt, kérvén, hogy szégyenebb ekkleziáinkat a végrehajtástól megkímélni méltóztassék, mert ha azoknak különben is csekély vagyona elvétetik, a vallásos és erkölcsi életnek fentartása, s a tanítás előmozdítására bármit is tenni teljesen képtelenek lesznek.

Közoktatási Minister ő Nagyméltósága felhíván az E. K. Tanácsot arra, hogy a néptanítók jobban leendő díjazására nézve adjon vélekedést és javaslatot, az E. K. Tanács e tárgyban tett feliratában kijelentette, miszerint felekezeti népiskoláinkat fenntartó ekkleziáinkat nyomasztó pénzvizonyaik között nagyobb áldozatokra erőltetni nem igen lehet s a néptanítók jobban leendő díjazására csak azt az egy módot látja, hogy a jelen tényleges állapotot felvéve, közös erővel hassunk ez óhajtott célra oly módon, hogy a kormány a maga erejével és segedelmével támogassa az iskolákat fenntartó egyházakat.

A kolozsvári tanítókör folyamodására az E. K. Tanács felhívta Kolozs-doboka körü ekkleziáinkat, miszerint midőn mesterafiai a kör gyűléseibe mennek, azok számára fuvarról és egy 1 frt. napi átalányról gondoskodjanak; más köreinkben ez ügyben nem intézkedett, meg levén győződve, hogy közgyűléseink oda tudnak hatni, hogy a hol felekezeti, vagy azon kívüli néptanítói gyűlések vannak, egyes ekkleziáink megértve az ily gyűlések jótékony hatását, igyekezni fognak segedelmökkel eszközölni, hogy tanítóafiai az ily gyűlésekre megjelenhessenek.

III. A pénzügyi dolgokra vonatkozólag következőket van szerencsénk jelenteni:

Mártonfi Gergelyné sz. Koncz Juliánna b. e. hitrokonus által a kolozsvári és kereszturi iskoláknak hagyományozott 9000 frt. kifizettetése iránt a kellő intézkedéseket az E. K. Tanács megtette, minek eredménye lett, hogy Gál József az általános örökös, a hagyomány kifizetését nemcsak magára vállalta, hanem a kereszturi gymnasiumnak hagyott 3000 frt alapítványból 2000 frtot urbéri kötvényben, és a főtanoda részére hagyott 6000 frtból 2000 frtot készpénzben ki is fizetett. A hátralék kifizetésére 1877 ápril 12-ig törvényszék előtt magát kötelezte.

Több rendbeli főtanácsi határozat elrendelvén a hátralék-kamatok felvételét törvény útján is, még conferens aaitól is, az E. K. Tanács 162—1875 p. sz. alatt 271 oly adóshoz, kik 10 évnél régiebb kamatokkal vannak hátralékban, jogügyész Molnár Sándor aa.

nevében nyomtatott felszólítást intézett hátrálék-kamataiknak folyó évi márczius 1-ső napjáig leendő befizetése iránt. Ellenkező esetben perrel fenyegetvén még a tőkebeli tartozásra nézve is, sőt ugyanazon évi 166 pénztári sz. a. még tovább ment az E. K. Tanács, a fennebbi felszólítást elrendelvén mindazokhoz, a kik 3 évi kamattal tartoznak.

E felszólítás -- fájdalom -- nem vezetett kívánt eredményre. Egy rész a felhívásra nem is válaszolt, egy kisebb résznek fizetési képtelenségét jelentették be. Akadt olyan conferens, (193—1875) ki kötelezvényének jogérvényességét, s e szerint a fizetési kötelezettséget is tagadta, állítván: hogy kötelezése csak pro forma történt az akkori kormányval szemben; egy másik conferens egyenesen arra hivatkozván (28—1876), hogy az esperesi bizottság maga, mely a conferálást 1857-ben eszközölte, ugy nyilatkozott, hogy a kötelezettség a Bach kormány változásával megszűnik; kötelezvényének visszaadását kéri; egy harmadik még tovább megy, s azt írja (22—1876) a felszólító ügyvédhez, hogy e határozatot az E. Főtanácsnak csakis azon egynehány tagjai tehették, kik ottan a fővárosban laktak, mindennel jól el vannak látva, van módjuk jól élni, színházban, társaságban, multságban megjelenni stb. E nyilatkozatokra, a mennyiben szükségesnek látta, az E. K. Tanács nem késett felvilágosítólag felelni; megírván az egyiknek, (28—1876) hogy sem az E. K. T., sem az E. Főtanácsból utasítva nem volt so ha senki, sem esperesi bizottság, sem más valaki arra, miszerint az 1856—57-ki adományok aláírását szinlegesnek tüntesse fel, s az aláírt tőkeösszegre nézve a kötelezettség megszüntetését akár mely kormányváltozás után kilátásba helyezze; mert valamint az ötvenes években, ugy ma is közigazgatásunk vezetése s főleg tanintézeteink fentartása czéljából van szükség a conferált összegekre, tehát a kötelezettség el nem engedhető. Valóban nem, s az E. K. Tanács kötelességének ismerte némely sürgős esetben a béperlést már is fogatba venni és kötelességnek fogja ismerni a béperlést folytatni olyan conferens adósokra nézve is, kik a tett felhívásra is siketek maradtak. Másfelől tartozunk az igazságnak, az unitárius hitrokonok nagy többségében ma is élő, áldozatra kész közszellemnek kijelentésével annak, hogy conferens ai. közül többen a felszólítás következtében időt kértek a fizetésre, mások fizettek tőkét és kamatot; sőt a kellő felvilágosítás után maga egyik vonakodó aa. is fizetett

Az újabb nemzedék részéről a múlt évi Főtanács óta Kelemen Albert 50 frtot urb. pap., Gálfi Sándor 100 frtot urb. pap. és

egy 50 frtos lövöldei részvényt, Simó Ferencz aa. pedig egy 200 frtról szóló kötelezvényt adtak a közpénztár gyarapítására. Adakozásra ugyan mások is hivattak fel, de eredmény csak a fennebb jelzett adományokban mutatkozik. Reméli azonban az E. K. Tanács, hogy ifjabb hitrokonink is, kiknek Isten módot adott, már e zsinati főtanács idején s azután is, miként cselekedték apáik, készséggel fognak áldozni azon intézetek fentartására és virágztatására, a hol ők növekedtek és a hol fiaik is növekedni fognak.

Áldoztak még a mult évi Főtanács idejétől egyesek a következő czélokra: Tanári nyugdíjalapra: Barabás Lajos 100 frt, Kriza Gyula 10 frt, Zsakó István 50 frt, Vajna Lajos 5 frt, Pataki Elek 5 frt, Benczédi Gergely egy drb. 50 frtos lövöldei részvényt. Általános nyugdíjalapra: Berde Mózes 100 frt, Molnár Sándor 100 frt. A kollegium kórháza javára: Pataki Elek 5 frt, Márkus Ferencz 20 frt. A segélyalap javára: a kolozs-dobokaköri alpapiszék adott 22 frtot. Költői művek jutalmazására: Bulyovszkyné Szilágyi Lilla aszszony alapított 100 frtot, Sz.-Keresztúrról Vas Miklósné Szabó Anna hitrokonunk 1000 frtot egy új tanári állomásra (12—1876).

A Dávid Ferencz alapítvány Ferencz József aának idei jan. 9-én az E. K. Tanácshoz beadott jelentése szerint az 1875-ik évben gyarapodott 2234 frt 48 krral, s az egész alap a jelentés napján állott 3265 frt 96 krból.

Angol és ámerikai hitrokonainkkal való szellemi öszszekötésünk gyümölcsöző volt anyagi tekintetben is: Fretwell János egyh. tanácsos aa. a Britt és külföldi unitárius társulat utján 1690 frt 76 krt küldött a kereszturi iskola tovább építésére; Amerikából a Richmond, Priestley és Channing tanszékekre az ígért évi illetékek megjöttek. Értékpapirainkból több mint 4000 frt kisorsoltatott, mi által is szintén alaptőkének gyarapodott.

Az áldozók iránti hálás emlékezésének adott kifejezést az E. K. Tanács, midőn az Augustinovics Pál siremlékét a kis-solymosi temetőben teljesen kijavittatta, s egy új emléknek felállítását a néhai Lőrinczi Mihály sirján elrendelte.

Az évi költségvetésre, számadásokra, a vásárolt ladamosi jószágra vonatkozó munkálkodása az E. K. Tanácsnak a zsinati Főtanács előtt áll.